

Digitalnikano lingano čučipe

Auktorja: Christa Markom, Jelena Tošić, Magdalena Steger

Digitalnikano lingano čučipe vaj digitalnikano lingano ulavdipe vakerel o ververipe maškar e murša thaj e džuvlja ano dikhipa e šajdipango ano digitalnikano sundal. O čučipe dikhel pe ane verver čhandia ko resipe e internetosko, ano labaripe e internetosko prekal e godjaver telefonija thaj o generalnikano šajdipe vašo isipe mobitelo. O rezultato kodole čučipasko si o nanipa so si ano profesionalnikano dživdipe (IGI-Global, 2021.). Ano kvantitivnikano dikhipa, o digitalnikano lingano čučipe si maškar kadava kobor isi labarde internetoske maškar e džuvlja thaj e murša. Akava baripen si kerdo ane procentia (Sorgener, Mayne, Mariscal & Aneja, 2018). Majbut ane palune duj berša, i pandemia katar Covid-19 panda buteder kerda o ververipe maškar e murša thaj e džuvlja kana dikhel pe o digitalnikano leipe than. Kadaleske isi faktia kaj pale ikljovel čučipe maškar e murša thaj e džuvlja save so angleder sas phandle (Global Gender Gap Report, 2021.) O lingano čučipe si thaj ko bijekhipa maškar e džuvlja thaj e murša ane sa e ranika e dživdipaske. O globalnikano raporto vašo lingano čučipe labarel pe ane akala ranika vašo pendžaripa e lingane čučipasko:

- Ekonomikano leipe than thaj šajipa
- Sikljovipasko resaripen
- Sastipe thaj ačhovipe ko dživdipe
- Politikano zorakeripe (Izveščće o globalnom rodnom jazu, 2021: 5)

Kana e manuša vakeren vašo digitalnikano lingano čučipe, majbut gindinen vašo čučipe ano labaripe e digitalnikane tehnologiengo maškar e džuvlja thaj e murša. Kadava panda dikhel pe ane ververikane artiklia save so vakeren vašo ververipe maškar e džuvlja thaj e murša, sar so si o reporto katar UN vašo digitalnikano lingano čučipe maškar e džuvlja ani Afrika vaj Globalnikano reporto vašo lingano čučipe. Sar so phenel o Lüth, o termino e bibinarnipasko šaj te definirinas sar:

„... korkorikano nišankeripe e manušengo save so locirinen pe avral katar o binarnikano bianduno lačhardipe, save so nanaj (sade_ džuvlja, thaj nanaj (sade) murša“ (Lüth, 2021: 281).

O terminiripe e polongo kana biandjovel o čhavo si temelimo ko dominantikano lingano režimo savo so si orientirime ko heteronormativnipe thaj xari po xari crdel pe katar i dihotomia džuvli-murš. Ano kadava konteksto bari rola e ternenge keren e societikane netvorke sar so si YouTube kanalo, Instagram vaj TikTok ano savo šaj te oven lele thaj dende akala teme (Lüth, 2021.) Generalnikane, e džuvljen isi bareder pharipa ko resaripe e internetosko thaj kodoleste si ani bilači situacia. Sar so vakeren e statistike thaj e numere, šaj te ovel dikhlo kaj ane ulavde phuva katar mismerig, e pghuvjende saven isi kišli infrastruktura thaj kote si e džuvlja ikalde katar e but ranika e amalipnasko, e džuvlja (thaj čhaja) zoraes si diskriminirime ano dikhipa e resipasko ko interneto. Paše ekvaš katar manušikani populacia - 3,7 milijarde manuša, 47% - nanaj len resaripe dži interneto. Ekvaš e populaciatar si džuvlja, so anel kaj trujal štartorin e sundaleske populaciako si ani bilači situacia kana dikhel pe o interneto (UN Women, 2021). Ane numere, kadava anel kaj ano procentipe 21% si bareder o šajdipe kaj e muršane ka ovel interneto (Hingle, 2021). Kadava si vašo baro bijekhipa thaj kerel akava:

- E džuvlja na xačaren pe sigurnikane ko interneto kadaleske so isi nasulipe premal lende buteder.
- I infrastruktura na del resaripe ko interneto.
- Ane škole e čhaja thaj e džuvlja nanaj len digitalnikano džanipe, kadaleske so i ranik e kompetenciengi majbut del pe e muršane kotoreske katar i populacia.

- E džuvlja našti te len peske džanipe katar digitalnikani tehnologija (USAID, 2021).

Kana vakeras vašo labardengo keripe buti ko interneto, thaj adžukhar trubul te oven dikhle e lingane ververipa. E džuvlja majbut labaren (mobilnikano) interneto vašo xramovipe prekal e-posta, vašo dikhipe e dromengo thaj kartengo, vašo leipe sastipaske informacie thaj vaši personalnikani komunikacia thaj buti ko lačharipe, džikaj e murša informirinen pe vaše nevipa save aven katar sporto, politika vaj finansie, keren butikane aktivipa ko neto vaj šunen thaj len muzika. Xarneste, adava anel kaj o barder šajdipe si kaj e džuvlja ka oven ko neto vaše praktikane aktivipa thajd ende butja, džikaj e murša si ko neto vašo khelipe (Fallows, 2005). Jekhikane, e murša thaj e džuvlja verver keren kerdipe kana si ko pučipe i digitalnikani komunikacia. O muršano kotor e populaciako buteder len than ane online debate, džikaj e džuvlja xari keren kadava. Kadava si vašo nanajipe e sigurnipasko ko interneto (EIGE, 2021). E džuvlja labaren internetikani komunikacia majbut te šaj te keren kontakto e amalenca thaj familiasa, džikaj e murša keren komunikacia e ververikane grupenca ko neto (Fallows, 2005).

Thaj uzal so ane statistike arakhen pe ververipa ano labaripe, kompetencia thaj sa o sahibipe – kotorkerdo ke regie. Majtikno digitalnikano čučipe maškar e poloja šaj te arakhel pe ani Amerika sade 2% (Chisiza, 2017). Europa si paše dži 3% (Sarpong, 2021), a i Afrika isi la majbaro digitalnikano lingano čučipe ko sundal - 23% (Chisiza, 2017). Kana dikhas e evidente vašo labaripe e internetosko premal o polo, arakhas bare ververipa. Ani Utarikani Amerika o ververipe si tikno, kote so 90% e muršendar thaj e džuvljendar isi len thaj labaren interneto. Ani Latinaki Amerika, avere rigatar, sade 60% e džuvljendar thaj sade 64% e muršendar isi len resaripa dži internet. O digitalnikano lingano čučipe ani mismerigani Azia, maškarutni Azia, mismerkhamali Azia thaj khamali Azia. Majbaro digitalnikano lingano čučipe ai ani mismerigani Azia, a majtikno ani khameski rig e Aziaki (Hingle, 2021). I Australia vazdel pesko sistemo thaj indeks, *Australian Digital Inclusion Index* (ADII), te šaj te ovel ko čekat peske digitalnikane barjovipasko. So si kadava indeks bareder, kadava si o digitalnikano inkluzipe bareder. Ano 2019. o ADII sas 61,9 poenia. Pale, isi numere save so keren ilustracie vašo ververipa maškar e džuvlja thaj e murša ano digitalnikano sundal. Ano procentipe, e džuvlja isi len ADII vašo 1,8 poenia teleder katar e murša. Kana si ko pučipe o resipe ko internet e murša isi len ADII - 88,2 boda, a e džuvlja 87,7 poenia. (Thomas i sur., 2019).

Sar so si vakerdo ko starto, ane varesave kotora e sundaleske, akanutni pandemia COVID-19 kerdas bareder e lingane ververipa. Ulavde e džuvljenge kola so angleder i pandemia na labarde i digitalnikani tehnologija, a akana e xardžipa te resaren dži digitalnikani tehnologija si bareder.

Vaši pandemia sa kerel pe buti duralestar, a but ranika, phandindoj thaj e butjarne thana, sikljovipa thaj amalnikano dživdipe, nakhle ko sikljovipe ko duripe vaj buti kherestar. Kadava si kadaleske so i digitalnikani tehnologija thaj labaripe e internetosko anel komunikacia avral (nacionalnikane) granice. Numaj, kadaleske so e džuvljen isi tikneder resaripe dži interneto thaj majbut našti te labaren les vaj te keren buti ko aver čhand, dživdarinen bari diskriminacia kana si i pandemia. o amalnikano dživdipe, administrativnikane, medicinake informacie thaj e deipa godi den pe ko interneto, kadaleske so e džuvlja majbut adhinen peske familiendar te šaj te dikhen e majneve rezultate e rodljaripaske thaj e governoske napia (Aggarwal, 2020.; USAID, 2021.; Nefresh, Orser & Thomas, 2020.). Panda jekh pučipe savo si ikaldo si katar o starto e pandemiako si o familiarnikano nasulipe. Kadava šaj te del asari solduje polonge, a o problemo si bareder e džuvljenge. Thaj uzal so isi dešore netoske riga, telefoneske linie t.a.n vašo vakaripe e nasulipasko ani familie vaj lafikeripe nekasa vašo nasulipe, džuvlja saven nanaj thaj digitalnikano bililvarnipe thaj šajdipe

vašo resaripe ko interneto te lel arka, a varesavo var thaj na len kadaja arka (Nefresh, Orser & Thomas, 2020).

Sar so si vakerdo, o digitalnikano lingano čučipe isi les palpalunipe thaj ke butjarne thana, ulavde kadalenge savenge o resipe ko interneto si bišajutno vaj bidendo. Buteder katar o 90% e butjendar buvle ko sundal roden katar peske butjarne digitalnikane phirnipa, save so e džuvljen našti ovel vaše nanajipa e temikane treningonge (Plan International, 2021). E džuvlja thaj čhaja kadaleske si limirime ane peske profesionalnikane šajdipa thaj sar rezultato kadaleske keren sa bareder rampe ano lengo profesionalnikano dživdipe (UNICEF, 2021).

Isi but ververikane bahania thaj čhania vašo tiknjaripe e digitalnikane lingane čučipasko. Buteder lendar si razime ano jekh, a kadava si o jekhto phird premal o lačhederipe trubul te ovel kerdo ane škole. E škole si jekhto terdjovin kate so e čhave thaj e terne manuša katar sa e poloja isi len jekh šajdipa vašo sikljovipe e digitalnikane džanipasko. Dureder, i siklana ano (prakitane) džantripa, savi so si anavesa ke STEM predmetia, trubul te ovel la promocia (Plan International, 2021; OECD, 2018; Sorgener, Mayne, Mariscal & Aneja, 2018; BMBWF, 2021). Uzal kadava, rodel pe resaripe ko interneto so ka ovel dendo, šajutno thaj jekh sarinenge, bizo te ovel dihlo o kustikipe, polo, berša, religia, lingipe thaj sociokulturnikano preperipe. Kadaleske ka ovel trubutno te ovel kerdi infrastruktura thaj resaripe e internetoske thaj e digitalnikane tehnologiake (Davaki, 2018; OECD, 2018).

Aver džanlipaski nukta si o netosko sigurnipe. Kadava trubul te ovel kerdo ke sa e trujalipa te šaj e čhaja thaj e džuvlja ma te daran džikaj si ko neto. Akate, sar misal, isi rekomendacia te ovel bareder rodjaripe te šaj te ovel arakhlo so trubul te ovel lačardo. Numaj e evidente trubul te phanden sa e poloja (Davaki, 2018; Sorgener, Mayne, Mariscal & Aneja, 2018). I štarto thaj paluni nukta si phandli e stereotiponca. Isi vaevev amalnikane-kulturnikane rampe thaj phandle stereotipia save so na den e džuvljenge thaj e čhajenge te keren buti ki tehnologija thaj ano digitalnikano sundal. Gindinel pe kaj si bare džanlipastar te ovel šajdardo solduje polonge (thaj buvleder) te keren buti ki digitalnikani tehnologija thaj te keren buti ane kodola ranika (Davaki, 2018; Sorgener, Mayne, Mariscal & Aneja, 2018).

Literatua

Aggarwal, A. (2020): *How COVID-19 fuels the digital gender divide*. Von <https://asia.fes.de/news/digital-gender-divide> abgerufen.

Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und Forschung (2021). *Förderung von Frauen im MINT-Bereich*. Von <https://www.bmbwf.gv.at/Themen/HS-Uni/Gleichstellung-und-Diversit%C3%A4t/Policy-und-Ma%C3%9Fnahmen/F%C3%B6rderung-von-Frauen-im-MINT-Bereich.html> abgerufen.

Chisiza, M. (2017). *No woman left behind: The gender digital divide*. Von <https://saiia.org.za/research/no-woman-left-behind-the-gender-digital-divide/> abgerufen.

Davaki, K. (2018). *The underlying causes of the digital gender gap and possible solutions for enhanced digital inclusion of women and girls*. Von [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604940/IPOL_STU\(2018\)604940_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604940/IPOL_STU(2018)604940_EN.pdf) abgerufen

EIGE: European Institute for Gender Equality (2021). *Gender equality and youth: the opportunities and risks of digitalization*. Von

[file:///C:/Users/Admin/Downloads/Gender%20equality%20and%20youth.%20the%20opportunities%20and%20risks%20of%20digitalisation%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/Gender%20equality%20and%20youth.%20the%20opportunities%20and%20risks%20of%20digitalisation%20(2).pdf) abgerufen

Fallows, D. (2005). *How Women and Men Use the Internet*. Von <https://www.pewresearch.org/internet/2005/12/28/how-women-and-men-use-the-internet/#:~:text=Younger%20women%20are%20more%20likely,21%25%20of%20women%20that%20age> abgerufen.

Hingle, A. (2021). *What is The Digital Divide? Mozilla Explains*. Von https://foundation.mozilla.org/en/blog/what-is-the-digital-divide-mozilla-explains/?gclid=Cj0KCQjww4OMBhCUARIsAlLndv7Q4Knbf5a4wbbJ_xa5J4uAST4aEZrKt9DUvz5Qgc2AouHJQUV5n4aAhr4EALw_wcB abgerufen.

IGI-Global (2021). *What is Gender Digital Divide*. Von <https://www.igi-global.com/dictionary/a-human-rights-based-approach-to-bridge-gender-digital-divide/11919> abgerufen.

Lüth, Nanna (2021). Nicht-binäre Coming-Out-Berichte: Das Internet als Braver Space oder: Geschlechtliche Zuschreibungen überflüssig machen. In: *Zeitschrift für Theorie und Praxis der Medienbildung*, S. 281-300.

Nefresh, C., Orser, B. & Thomas, M. (2020). *COVID-19 Response Strategies, Addressing Digital Gender Divides*. Von https://www.g20-insights.org/policy_briefs/covid-19-response-strategies-addressing-digital-gender-divides/ abgerufen

OECD (2018). *Bridging the Digital Gender Divide. Include. Upskill, Innovate*. Von <https://www.oecd.org/digital/bridging-the-digital-gender-divide.pdf> abgerufen.

Plan International (2021). *Bridging the Gender Digital Divide*. Von <https://plan-international.org/education/bridging-the-digital-divide> abgerufen am 3.12. 2021.

Sarpong, E. (2021). *The Digital divide in Europe Towards meaningful connectivity*. Von https://www.itu.int/en/ITU-D/Regional-Presence/Europe/Documents/Events/2021/Meaningful%20Connectivity/01_Sarpong.pdf abgerufen.

Sorgner, A., Mayne, G., Mariscal, J. & Aneja, U. (2018). *Bridging the Gender Digital Gap*. Von https://www.g20-insights.org/policy_briefs/bridging-the-gender-digital-gap/ abgerufen.

Thomas, J., Barraket, J., Wilson, CK., Rennie, E., Ewing, S. & MacDonald, T. (2019). *Measuring Australia's Digital Divide: The Australian Digital Inclusion Index 2019*. Von https://www.csi.edu.au/media/2019_ADII_Report.pdf abgerufen.

UN-Women (2021). *Addressing the digital gender divide in Africa through the African Girls Can Code Initiative*. Von <https://www.unwomen.org/en/news/stories/2021/10/feature-addressing-the-digital-gender-divide-in-africa> abgerufen.

UNICEF (2021). *What we know about the gender digital divide for girls: A literature review*. Von <https://www.unicef.org/eap/media/8311/file/What%20we%20know%20about%20the%20gender%20digital%20divide%20for%20girls:%20A%20literature%20review.pdf> abgerufen.

USAID (2021). *USAID Digital Strategy*. Von https://www.usaid.gov/sites/default/files/documents/15396/COVID-19_and_Gender_Digital_Divide.pdf abgerufen.

World Economic Forum (2021). *Global Gender Gap Report*. Genf/Köln: World Economic Forum.